

da jim dovolijo Angleži iztegniti roko na Abesinijo. Tudi je verjetno, da vidijo Angleži rajši, da so izviri Nila v rokah Italije, na katero je pritisk še vedno mogoč, kakor pa v rokah oholih Japoncev, ki nevzdržno širijo svojo oblast v vsem ogromnem prostoru Tihega oceana in trkajo že na vseh koncih na vrata imperija.

Zaradi tega je dandanes najbrž račun glede Abesinije med Italijani, Francozi in Angleži že podpisan. In vprašanje je le, kdaj bo Italija ta račun vnovčila. Italiji se je posrečilo dobiti kompenzacije, ki so ji bile obljubljene ob koncu svetovne vojne, Angležem in Francozom je pa taka rešitev tudi prijetna, ker gre na tuje rame. Ni pa s tem rečeno, da sta Anglija in Francija pripravljene podpirati Italijo v njenih načrtih, kar zlasti kažejo komentarji njenega tiska, ki svari rimsko vlado, naj se ne spušča v nasilne poskuse, ki bi utegnili imeti v Evropi najnevarnejši odmev. Vse kaže, da je Italija zdaj, ko ima zavezniško menico v žepu, gluha za nasvete, in da stojimo v Afriki pred dogodki, ki bodo morda imeli velike posledice v mednarodni politiki.

Stanko Jug.

KNJIŽEVNA POROČILA

VLADIMIR LEVSTIK: DEJANJE. Povest. 172 strani. Založila Vodnikova družba. 1934. Natisnila Narodna tiskarna v Ljubljani.

Levstikova povest, ki ji je dejanje kot izraz dobe snov in vsebina, je umetnina posebne vrste. Motil bi se, kdor bi ji hotel nadeti politično skupnost s komerkoli ali s katerokoli silo socialnega življenja, kakor je nasilno — fašistično — to res poskušal dr. I. L. v „Jutru“ dne 16. decembra 1934. In vendar je politično in literarno pomembna povest. Po snovi je celó dnevno aktualna, saj obravnava eno tipičnih „dejanj“ naše politične dobe. Levstik si je izbral samo jedro.

Ko preberemo njegovo povest, se nam zdi, da je po nekem nerazumljivem naključju občutno okrnjena, in nas preganja, da vrtamo v svet, iz katerega rase tako nujna življenjska tragika. Avtor je obsodil v njej politični umor. Dosledni konec njegove ostre misli je vprašanje o vrednosti človeka kot politične sile. Ali ni služba fašizmu zabloda? Resnično, človekovo posamezno življenje se mora s to smerjo sile nujno križati tragično, ker je bil politično orodje reakcionarnih sil. Tako doživljenje samega sebe je pri Levstikovem junaku Sergeju sprožila Kajina ljubezen. Dejanje, ki mu je bilo dotlej glavni in najbohotnejši pojem, se umakne ljubezni in po tej se potlej meri vse njegovo življenje, resnično, ne več kakor prej, ko se je merilo le delno in z zavestno, namerno, a ne svobodno usmerjenostjo. Nenadni politični dogodki ga pahnejo iznova v preteklost, ga razdvoje in strmoglavijo v boju nepremagljivih sil na dno življenja. Dramatiko tega boja je vpletel Levstik v povest stosedemdesetih strani. Vsa tragika Sergeja je v zločinu, v dejanju! — ki mu je bilo prej izpolnitev življenja in ki zdaj, po dveh, po enem dnevu, torej že trenotek nato, nima več prostora v njegovem edinem, nedvomnem življenju. Tembolj, ker mora ubiti prijatelja, storiti *nedejanje*. Skozi ta usodni trenotek ga telesno reši in požene le elementarna, z višjih vidikov nizkotna, podla želja, da bi živel. Da bi živel, čeprav za ceno moralne in etične smrti, ki bo stopila med njega in Kajo in ves svet za vselej.

V Sergeju je upodobil pisatelj, kljub temu, da mu je dal poklic pisatelja visokošolca, vendar le poprečnega človeka, poprečnega umsko in socialno. Očito je Sergej zrasel v malomeščanstvu, ki ga pomanjkanje kulture žéne v ekstreme in pomanjkanje politične izobrazbe v fašizem. Razen tega je Sergej temperamenten mladenič, malce nadut in razvjen zaradi slepe materine in zveste sestrine ljubezni. Pisatelj je to vzdušje dokaj obširno označil v prvih štirih poglavjih, ki jih moti le bledost barv in včasih prisiljeno poudarjanje junakove drame. Tudi še dolgi pogovor s stricem Lonskim in kot nasprotje z učinkovitim, a sicer nepotrebnim Jindro se vleče v postranski smeri še prav do glavnega dejanja. S tem se umetno poveča — delno res mojstrsko — tisto veliko nasprotje, ki ga prinese v ta svet lepa Kaja. Njen nastop je tako močan in skrivnosten, da nas spominja junakinj iz ruskih romanov. Sergejeva drama o dejanju in ljubezen sta tako poudarjeni in spojeni v široki ekspoziciji za nadaljnjo, ožjo, povest; obe sta vsebinsko važni.

V povesti pa sta dejanje in ljubezen ohranjena bistveno različno. Sergejevo dejanje kot umor iz zasede preneha biti dejanje prav tam, kjer bi moralo tekmovali z ljubeznijo. Junak se ne pripravlja nanj. To odjemlje snovi napetost. Sergeja vlečejo zunanji dogodki v prisiljeno dejanje in ni čudno, da se mu upira. Toda upira se mu ne toliko notranje, kolikor zaradi zunanjih okolišnosti, in zlasti ne zato, ker bo to dejanje, ki mu je v svoji drami pisal slavo-spev. Saj bo to le zla senca dejanja. Torej s te strani ni mogel doživeti notranjega nasprotja in v tem zmislu naslov povesti ni izčrpan.

Prisiljeno dejanje stori junaka samo po sebi nesrečnega. Saj mu O'Brienovi ukazi niso več sveti, nasprotno, ta fašistični krvoločnež mu je že odvraten in bi zanj ne šel ubijati Simonoviča, tudi če bi bil ta res izdajalec, kar pa ni nikjer dokazano. Avtor sicer pravi, da se je mož osebno sprl z vodjo in šel zato v nasprotni tabor. Toda jasnega o tem ne zvemo in v politiki se težko ločijo osebni povodi od načelnih. Avtor pravi tudi, da je za Sergeja Simonovič še zmerom poštenjak, in nima nasprotnih dokazov, razen verjetnosti, da je vedel za atentat delavcev na fašiste. Tu se usodno kažejo nedostatki političnega okvira povesti.

Pisatelj je sicer res izrazito naznačil naš čas s poostrenim političnim bojem, dobo vojaške organizacije političnih strank; njegova dežela Silvanija bi bila lahko katerakoli moderna nacionalna država v zrelem kapitalizmu. Prav nič pa ni označil v njej razrednega boja. Tako visi tudi podlaga Sergejeve politične usode v zraku. Dopolniti si jo moramo sami. Seveda pa ostanejo zato meglene tudi slike pouličnega boja in zeleno stranko je nakazal avtor zaradi tega z mašinerijo organizacije in njenega vodjo kot demona. Notranje dejanje povesti se prične zato šele tu: v oblasti temnih sil postane Sergej nehote morilec, preslab je bil, da bi se uprl in plačal svojo mladostno zablodo z življenjem, nato ga prevzame gnus in hkratu skrb, kako bi se rešil. Povest se stisne okoli zločina. Zločinec se krčevito oklepa življenja in se zaradi tega ne more notranje sprostiti in dvigniti. Ta njegov boj nam je pisatelj z veliko umetniško silo in globoko psihološko analizo opisal v prizorih med Sergejem in urednikom Frankom Urbanusom ter nato še med Sergejem in preiskovalnim sodnikom Tekstorjem. Ob spoznanju sodnikove propalosti in poštenosti na smrt obsojenega hajduka Alibabina se njegove duševne muke razvnamejo, tako

